Збірка П. Тичини «Перемагать і жить» - величний реквієм загиблим у Другій світовій війні

Давним-давно зарубцювалися рани війни. Але не вщухає біль утрат у багатьох сім'ях. Вицвілі фотографії, які дбайливо зберігаються в засклених рамках і сімейних альбомах, пожовклі аркуші листів, надісланих із фронту, похоронки. Обеліски, пам'ятники, братські могили, вулиці й площі, названі на честь переможців, навічно зберігають у нашій пам'яті доблесних солдатів, що розгромили фашистську нечисть.

У страшну добу лихоліття творчість українських письменників і поетів звучала як величний реквієм тим, хто не жалів свого життя в ім'я перемоги. Як вірний син Батьківщини, П. Тичина не залишається осторонь і пише багато пристрасних, схвильованих творів, що наснажують воїнів на боротьбу за Батьківщину. Його збірка віршів «Перемагать і жить» об'єднана однією провідною ідеєю, одним бойовим закликом — «перемагать і жить». Цей бойовий заклик був виявом думок і почуттів українського народу.

Хвилюючі заклики до боротьби й перемоги звучать у віршах «Голос матері», «Весна». У них поет виступає «свідомим свого меча». Перед ним встають картини німецької окупації в Україні:Німець стережеповішеного на майдані,

Там сонце кров'ю запеклось!..Там дитячі «ручки із-під землі ще видно». І в голосі поета звучить не плач Єремії, а «безпощадний гнів багатирів». Він втілює в одточені заклики свої думки й переживання:Як солодко віддать життяЗа свій народ, за щастя краю!(«Голос матері»)Весна, весна! Хоч вона й болюча —Зате ж моя істота вся дзвенить...То сонце вигляне, то знову туча.Нехай!.. А нам перемагать і жить!

(«Весна»)Зовсім по-іншому звучить вірш «Матері забуть не можу». Це дитинно-зворушливий реквієм про біль вимушеної розлуки з Україною, яку топче фашистський чобіт. Печаль, горе, страждання вчуваються в кожному слові поезії. Але все відступає на другий план, бо на першому — рідна земля, до якої не зів'яне любов. Тільки з любові до матері, до Батьківщини народжується почуття віри в перемогу, що звучить як гімн українському народові:

Гей, народе! Будеш жити!А я ж матір не забуду!Україні, її людуХочу вірно я служити.І з поняття «народ» виростає поняття глобальне — людство. Можливо, тому останні рядки поезії «А раз їй — то й людству буду» сприймаються як звернення не тільки до України-матері, а й до всіх людей Землі.

Найвизначнішим твором П. Тичини років війни є філософська поема «Похорон друга». У ній поет звертається до однієї з «вічних» тем поезії — теми життя і смерті. У «Похороні друга» П. Тичина оцінив життя і смерть воїнів-патріотів так: «Жить в віках той житиме, хто Батьківщину обороняв».

Це складне питання автор висвітлив на небагатьох сторінках поеми в формі живих образів, переживань та думок.Розгортається вона у формі ліричної розповіді поета про похорон невідомого воїна, якого замучили фашистські варвари. Картина зимового вечора. Поет відкидає сніг од хати, аж до нього долетіли звуки реквієму. У них він чує думку про смерть як закономірність усього живого на світі:

Усе міняється, оновлюється, рветься……Землі сирій всього себе передає…Тут смерть людини розглядається лише як завершальний момент усіх тих змін, які відбуваються з людиною.

Далі йде розповідь про події. Доганяючи похоронну процесію, поет згадує свого друга Ярослава, про загибель якого він почув уранці по радіо. Йому спочатку здалося, що ховають Ярослава. Він не питає про те, хто це в труні, а думає про визвольне значення боротьби, яку вів той, кого ховають. Плач сурми видається йому плачем України.

Так окрема подія вплітається в хід історії. І не випадково автор тут дає картину плину життя:… Рота ВсеобучаНазустріч нам пройшла. Повезли онбілизну в госпіталь на санях. Дітиз собакою пробігли. В хриплий тон

завод загув і стих. Разом із тим введення цієї картини і подібних їй говорить, що смерть окремої людини не спиняє ходу життя: «несли ми, а нас обганяли (бо життя спішило…)». Душа поета співає реквієм, а думка працює напружено, проникаючи в розуміння закономірностей життя та смерті. Люди живуть і вмирають, «землі сирій» себе передають. Здається, що земля «перемелює… в зубах людину, як випадковая із хаосу змія!» Але це не так: життя має «тонкий лад», «тримає строгу послідовність». Основний смисл життя людини — це готовність боротися за свободу й правду.

В історію поглянь: до боротьби готовністьодсвічує тобі од всіх її свічад.Готовність стать на битву за свою свободународам гнобленим й безправному рабу.В безсмертя не увійдеш, як не знайдеш броду,

щоб перебрести через правди боротьбу.У боротьбі за правду людина завойовує собі безсмертя. Такий закон життя людини, який випливає із закону історії, із руху людства вперед до прогресу:Усе міняється, оновлюється, рветься,

до світлої іде народолюбної доби…І для поета ясно, що цей закон історії виявляється і в боротьбі з гітлерівською Німеччиною, що фашизм буде переможений: «…мертвому тобі — живих нас не убить». Та філософська формула, у якій поет говорить про смерть, набуває нового змісту; нові думки чує поет у звуках реквієму:

Усе міняється, оновлюється, рветься……порохом береться,а потім знов зеленим з-під землі встає.Людина живе і вмирає, але від неї та її діяльності народжується життя в нових формах. Такий закон життя.

Процесія дійшла до кладовища. Славного оборонця Батьківщини «ковтнула могила». Для поета це тяжка втрата. Думки не покидають поета, в уяві звуки реквієму. Сон — картина виступу на бій нових, молодих сил:…І молоде

із-за гори на конях поколіннялетить сюди.Ця картина показує моральні й людські сили українського народу в боротьбі проти фашистської Німеччини й допомагає розкрити перспективи війни: «Ще будем жити ми — і ти, і я!»

Народ України, який бореться за правду, за прогрес, має досить сили, щоб перемогти гітлерівську Німеччину.Як гімн перемоги звучить уже вірш «Я утверждаюсь». Поет виступає від імені народу, бо він є часткою цього народу:

Я єсть народ, якого Правди силаНіким звойована ще не була.Тичина змальовує боротьбу з

фашистською Німеччиною, яка намагалася пожерти наш народ, «вішала... дочок, синів», «залізо, хліб та вугіль крала», але подавилась. Наш же народ піднімається, набирається нової сили, і розгортання наших сил несе загибель фашизмові:

Німеччино, тремти! Я розвертаюсь!Тобі ж кладу я дошку гробову.Автор впевнено заявляє, що наш народ знайде в собі сили, щоб знищити ворога й захистити себе. Використання в поезії відточених афоризмів надає їй глибшого змісту. Спочатку це — горде усвідомлення своєї незалежності: «Щоб жить — ні в кого права не питаюсь», незламаної волелюбності: «Щоб жить — я всі кайдани розірву». Це факти перемог над осатанілою фашистською Німеччиною.

У простих народних образах поезій поет втілив думки українського народу, передав усю глибину життєвої правди. Для нас вони звучать як реквієм про тих, хто ніколи не встане, але хто сміливо йшов у бій, високо несучи прапор справедливості й боротьби, правди й волі, мужності й перемоги.